

STARTEJİ YOL XƏRİTƏLƏRİNDƏ PEŞƏ TƏHSİLLİ KADR HAZIRLIĞI MƏSƏLƏLƏRİ

Rəsul Əsgərov,

Təhsil İnstitutunun Peşə-ixtisas təhsili

şöbəsinin müdiri, əməkdar müəllim

E-mail: rasulasgar@mail.ru

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 19 yanvar tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın həyata keçirilməsi ilə bağlı Fəaliyyət Planı və 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş strateji yol xəritələrinə uyğun olaraq, peşə təhsilli kadr hazırlığı bu günün və gələcəyin əsas strateji amili kimi qalmaqdadır.

Avropa Təhsil Fondunun (ATF) 2017-ci il hesabatında göstərildiyi kimi, peşə standartları Azərbaycanda təhsil, iqtisadi inkişaf və məşğulluq siyasətlərinə başlıca alət kimi təcridən daxil edilir. Bir neçə il öncə Dünya Bankı və Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilmiş **DİOS** layihəsi çərçivəsi daxilində hazırlanmış 200 ixtisasın yeni standartlarının bəziləri kadr hazırlığında pilot istifadə edilsə də, onların bir çoxu istifadə edilmədən köhnəldi. Beləliklə, strateji yol xəritələrinin təsdiqi peşə standartlarına ehtiyacın qaçılmazlığını reallaşdırdı.

Ölkənin perspektiv inkişaf hədəflərini və istiqamətlərini müəyyənləşdirmək, onların gerçəkləşdirilməsini təmin etmək məqsədi ilə “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsinin başlıca istiqamətlərinin təsdiqi və bundan irəli gələn məsələlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 16 mart tarixli, 1897 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq, prezidentin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə aşağıdakı strateji yol xəritələri təsdiq olunmuşdur:

- “Azərbaycan Respublikasında milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”;
- “Azərbaycan Respublikasında neft və qaz sənayesinin (kimya məhsulları daxil olmaqla) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında uyğun qiymətə mənzil təminatının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.
- “Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”.

Peşə təhsili və təlimi, milli iqtisadiyyatın inkişafı ilə bağlı strateji yol xəritələri digər yol xəri-

tələri arasında körpü rolunu oynayır. Strateji yol xəritələri yeni qurum olan İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin dəstəyi ilə hazırlanmışdır. Bu qurum strateji yol xəritələrinin hazırlanmasına dəstək göstərməkdən başqa, icra məsələlərinin monitorinqi və qiymətləndirilməsinə də cavabdeh olacaqdır. Hər bir Strateji Yol Xəritəsində aid olduğu sahə ilə əlaqədar ümumi mənzərə təhlil edilərək qısa, orta və uzunmüddətli strateji hədəflər müəyyən olunmuş, hədəf göstəriciləri, strateji məqsədlər və həmin məqsədlərə aid olan fəaliyyətlər ehtiva edilmişdir. Strateji yol xəritələrində seçilmiş iqtisadi sahələrin strateji inkişafı üçün peşə təhsilli kadr hazırlığına xüsusi yer verilmişdir:

* “Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında turizm sahəsində peşə təhsili və təlimi proqramlarının əlaqələndirilməsi üçün işçi qrupun yaradılması, işçi qrup tərəfindən bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsi, Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin nəzdində yeni regional turizm peşə məktəblərinin yaradılması, turizm sektoru üzrə peşə standartları və təhsil proqramlarının (kurikulumların) hazırlanması və turizm bələdçilərinin sertifikatlaşdırılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi və digər sektor nümayəndələri üçün maarifləndirici seminarların təşkili, turizm üzrə MBA proqramının yaradılması üçün tədbirlərin görülməsi (tədbirlər planının 4.1.1; 4.1.6 bəndləri).

* “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında kiçik və orta sahibkarlıq (KOS) subyektləri ilə peşə təhsili müəssisələrinin işinin əlaqələndirilməsi KOS subyektləri üçün “ömürboyu öyrənmək” imkanlarının təmin edilməsi, ilk peşə və orta ixtisas təhsili müəssisələrində sahibkarlığın əsasları fənninin tədrisinin təşkil edilməsi (tədbirlər planının 4.2.3; 4.2.4; 4.3.2 bəndləri).

* “Azərbaycan Respublikasında ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında turizm sənayesi müəssisələrinin kadr təminatının yaxşılaşdırılması (1.1.3.).

* “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair

Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında aqrar sahədə peşə təhsilinin inkişaf etdirilməsi, aqrar təhsil müəssisələri ilə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları və emalı müəssisələri arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi istiqamətində tədbirlərin hazırlanması (2.5.3; 5.1.2; 5.1.3) nəzərdə tutulmuşdur. Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün kənd təsərrüfatı və qida emalı üzrə peşə standartlarının hazırlanmasına ciddi ehtiyac vardır. Avropa Təlim Fondunun hesabatına görə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı məşğulluq baxımından ən böyük iqtisadi sektordur, ən az məhsuldarlıq və kvalifikasiyalı işçi qüvvəsi də buradadır. Kənd təsərrüfatında çalışan işçi qüvvəsinin yalnız 10%-i kvalifikasiyalıdır. Bu sahə üzrə Strateji Yol Xəritəsinin tədbirlər planında spesifik məsələlərə həsr olunmuş qısa kurslar və fərdi təsərrüfatlarda fermerlərə dəstək göstərəcək məsləhətçi şəbəkə vasitəsi ilə ən mühüm təlim tədbirlərinin görülməsi planlaşdırılır. Fermerlərin əksəriyyəti fərdi şəkildə çalışır. Bir sıra holding və dövlət təşkilatları daha məhsuldar kənd təsərrüfatı və qida emalına sərmayə yatırır və onların ixtisaslı kadrlara ehtiyacları vardır. Məsələn, “Gilan Holding” təsərrüfatçılıq fəaliyyətləri üçün 3000-4000 işçini cəlb etməyi planlaşdırır. Bu, Holding PTT Mərkəzi, habelə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi ilə yaxından işləyir. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi təlim fəaliyyətlərini Gəncə Aqrar Universiteti vasitəsi ilə həyata keçirir, həmçinin burada PTT məktəbi də açacaq. Səkkiz ərazi məşvərət mərkəzi rayonlarda təlim ehtiyaclarının müəyyənəndirilməsində və qısamüddətli təlimlərin təşkilində yardımçı olacaq.

* Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində ASAN – Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi məhsullarının marketinqi və hazırlanmasında ailə təsərrüfatlarını və biznesi dəstəkləmək məqsədi ilə ABAD mərkəzlərini yaratmaqdadır. Bir çox fermerlər yalnız kiçik torpaq sahələrinə malikdir və burada təsərrüfatçılıq çox məhsuldar ola bilməz. Sahibkarlar, eko-turizm, əl işləri və tikinti fəaliyyətləri vasitəsi ilə ucqar zonalarda yaşayan şəxslərin fəaliyyətlərini çoxşaxəli etmək üçün təlimlər planlaşdırırlar. Qeyri-formal təhsilin təsdiqlənməsi də yeni karyeralara keçidi dəstəkləmək üçün vacibdir.

* Təlimlərin əksəriyyəti qısamüddətli və

xüsusi olsa da, müxtəlif maraqlı tərəflərlə həyata keçirdiyimiz müsahibələr göstərir ki, onlar kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə daha çox peşə standartının olmasını istəyir. Peşə standartlarının Strateji Yol Xəritəsində qeyd edilməməsi, onların əhəmiyyətinin Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən kənarda kifayət qədər tanınmamasına dəlalət edir.

* Əksər təlim proqramları bütünlükdə aqronomçuluğa istiqamətlənsə də peşə standartları ərzaq təhlükəsizliyi, bağçılıq və s. kimi peşələr üçün hazırlanmalıdır.

* Təsərrüfatçılıqda tələb olunan bacarıqları ehtiva etmək üçün Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi və digər maraqlı tərəflər arasında daha geniş əməkdaşlıq imkanları vardır. Bu, kənd təsərrüfatı üzrə standartlar, kurikulum və kvalifikasiyalara dair sahə çərçivəsi formasında (ehtiyacları birlikdə ehtiva edən) ola bilər.

* “Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında kommunal xidmətlər sektorunda kadr potensialının təkmilləşdirilməsi (1.1.5).

* “Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında İKT sektorunun rəqabətədavamlılığını təmin edən məhsulların istehsalı və xidmətlərin göstərilməsi üzrə kadr hazırlığının gücləndirilməsi, biznes subyektlərinin texnologiya savadlılığının artırılması, daha yüksək İKT bilik və bacarıqlarının təmin edilməsi üçün rəqəmsal təhsilin inkişafı üzrə islahatların aparılması, “Elektron məktəb” sisteminin tətbiqi və inkişaf etdirilməsi, təkmilləşdirmə kurslarının təşkil edilməsi, bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi (2.3.3; 2.3.4; 2.5.1; 2.5).

* “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin tədbirlər planında maliyyə sektorunda çalışan mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi (5.1.1; 5.1.2), istehlakçıların maliyyə savadlılığının artırılması və hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi (5.2.1; 5.2.4.) tədbirlərinin icrası nəzərdə tutulmuşdur.

Strateji maliyyə savadlılığının yüksəldilməsi

adlandırılan hədəfdə (**hədəf 5**) göstərildiyi kimi, maliyyə sistemində çalışanların bilik və bacarıqlarının keyfiyyətə yeni müstəviyə qalxması, habelə maliyyə xidmətləri istehlakçılarının maliyyə savadlılığının artırılması, sağlam, etibarlı, dayanıqlı və effektiv maliyyə sisteminin formalaşdırılmasını dəstəkləyə bilər. Buna nail olmaq məqsədi ilə maliyyə sistemi mütəxəssislərinin ixtisaslaşmasının dərinləşməsi və maliyyə savadlılığının artırılmasına yönəldilmiş strateji hədəflər müəyyən edilmişdir. Əhalinin davranış modelləri dəyişir, maliyyə institutlarına qarşı fərqli gözləntiləri və kommunikasiya üsulları olan real vaxt rejimində (onlayn) və sosial şəbəkələrə bağlı ənənəvi müştəri loyallığı (loyallıq proqramı sizdən ən azı bir dəfə alış-veriş edən, onları alış etdiklərinə görə mükafatlandırmağa imkan verən qaydalar toplusudur) nümayiş etdirməyən yeni gənc müştəri segmentləri meydana gəlir. Ortayaşlı müştəri və təqaüdçülərin də tələb və davranışları dəyişir. Bundan əlavə, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə orta və yüksək gəlirli təbəqənin artması maliyyə institutları üçün potensial biznes imkanları da yaradır.

Tənzimləyici qurumların idarə olunmasına dair tələblərini sərtləşdirməsi bu sahədə çalışan digər mütəxəssislərin peşəkar keyfiyyətlərinə aid yeni bilik və bacarıqlara olan tələbləri artırmışdır. Mövcud vəziyyət yeni mütəxəssislərin cəlb edilməsini və mütəxəssis peşəkarlığının artırılmasını zəruri edir. Eyni zamanda, maliyyə xidmətləri istehlakçılarının rəşional davranışı və məsuliyyətli borclanması üçün maliyyə savadlılığının yüksəldilməsi istiqamətində təşəbbüslər artmışdır. Azərbaycanda maliyyə xidmətləri istehlakçıların hüquqlarının təmin edilməsi və maliyyə savadlılığının artırılması ilə bağlı bir sıra işlər görülmüşdür. Bu istiqamət üzrə institusional islahatlar aparılmış, istehlakçıların hüquqlarının effektiv müdafiə mexanizmlərinin formalaşdırılmasında və əhalinin maarifləndirilməsində irəliləyişlərə nail olunmuşdur. Bununla belə, maliyyə xidmətləri sektorunun inkişafı, maliyyə vasitəçiliyinin dərinləşməsi, maliyyə sektoru və istehlakçıları arasında qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi maliyyə xidmətləri istehlakçıların maraqlarının qorunmasını və maliyyə savadlılığının artırılmasını zəruri edir.